

Førebuing/ Forberedelse

21.11.2013

SAM3035 Økonomi og leiling / Økonomi og ledelse

Bokmål

Informasjon til forberedelsesdelen

Forberedelsestid	Forberedelsestiden varer én dag.
Hjelpemidler	På forberedelsesdagen er alle hjelpemidler tillatt, inkludert bruk av Internett. På eksamen er alle hjelpemidler tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon.
Bruk av kilder	Hvis du bruker kilder i besvarelsen din, skal disse alltid oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem. Du skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på både lærebøker og annen litteratur. Hvis du bruker utskrift eller sitat fra Internett, skal du oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.
Vedlegg	Det er ingen vedlegg.
Andre opplysninger	Forberedelsesdagen er obligatorisk skoledag. I forberedelsestiden kan du samarbeide med andre, finne informasjon og få veiledning.
Informasjon om vurderingen	Se eksamensveiledningen med kjennetegn på måloppnåelse til sentralt gitt skriftlig eksamen. Eksamensveiledningen finner du på www.undanningsdirektoratet.no .

Tema/Situasjonsbeskrivelse

2U er en konfeksjonsbedrift som ligger på Vestlandet. Bedriften ble startet av Per Eide i 1925 og var fram til 1950 en ren skredderbedrift under navnet Eide AS. Etter dette har bedriften utviklet seg til å bli en av de ledende produksjonsbedriftene i Norge innenfor dresser, jakker, skjørt, kjoler med videre. I 2001 skiftet bedriften navn til 2U AS.

Det gode håndverket har blitt tatt godt vare på og utviklet videre. Bedriften er kjent for å designe og produsere "trendy" dresser, noe som har gitt bedriften en ny dimensjon. 2Us styrke er i dag bygget rundt å designe moderne klær med god passform og med skredderiet som fag og kultur i bunn.

I 2002 ble 2U WOMAN introdusert. Kolleksjonen har en feminin og sofistikert design tilpasset dagens livstil. I 2005 ble den første 2U Concept Store åpnet i Oslo, og i 2013 er det seks 2U Concept stores i Norge.

Siden 2002 har mye av 2Us produksjon foregått i utlandet, blant annet i Polen, Portugal og Kina. 2U AS har i dag 30 ansatte i Norge og omsetter for ca. 80 millioner kroner. 2U er opptatt av å vise samfunnsansvar. De har skrevet under på Framtiden i våre hendes åpenhetskampanje og ønsker ikke å skjule opphavslandet til produktene de selger. Den norske regjeringen er også opptatt av at norske bedrifter viser samfunnsansvar, og skriver følgende:

"Regjeringen legger til grunn en forståelse av samfunnsansvar som innebærer at bedrifter integrerer sosiale og miljømessige hensyn i sin daglige drift og i forhold til sine interessenter. Samfunnsansvar innebærer hva bedriftene gjør på en frivillig basis utover å overholde eksisterende lover og regler i det landet man opererer."

Kilde: Stortingsmelding nr. 10 (2008–2009) Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi

Eksamensoppgaven i morgen tar utgangspunkt i 2U AS og handler om følgende temaer:

- markedstilpasning
- investeringsanalyse
- kapitalbehov og finansiering
- produktvalg
- samfunnsansvar

Krav til levering av IKT-basert eksamen i økonomi og ledelse:

Dersom skolen gjennomfører IKT-basert eksamen i økonomistyring, må eleven levere hele besvarelsen som ett dokument, for eksempel som et tekstdokument. Alle delene av en eksamensbesvarelse som rapporter, modeller i regneark, tabeller, bilder, presentasjoner etc. skal kopieres og limes inn i dokumentet.

Dersom skolen ikke kan etterkomme dette kravet, må eksamensbesvarelsen sendes per post.

Besvarelsen skal bare bestå av det eleven ønsker at sensor skal vurdere. Besvarelsen må være ryddig og oversiktlig og ha god struktur, slik at sensor får god oversikt over de ulike deloppgavene.

(Jf. eksamensveiledningen til sentralt gitt eksamen i økonomi og ledelse)

Schweigaards gate 15
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no

Eksamen

22.11.2013

SAM3035 Økonomi og leiling / Økonomi og ledelse

Bokmål

Eksamensinformasjon

Eksamenstid	Eksamen varer i 5 timer.
Hjelpemidler	Alle hjelpemidler er tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon.
Bruk av kilder	Hvis du bruker kilder i besvarelsen din, skal disse alltid oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem. Du skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på både lærebøker og annen litteratur. Hvis du bruker utskrift eller sitat fra Internett, skal du oppgi nøyaktig nettside og nedlastingsdato.
Vedlegg	Det er ingen vedlegg.
Informasjon om oppgaven	Du skal løse alle oppgavene.
Informasjon om vurderingen	Se eksamensveiledningen med kjennetegn på måloppnåelse til sentralt gitt skriftlig eksamen. Eksamensveiledningen finner du på Utdanningsdirektoratets nettsider.

Om levering av besvareelser i PGS (IKT-basert eksamen):

Hvis du leverer besvarelsen IKT-basert, må du kopiere alle delene av besvarelsen inn i ett dokument.

(Jf. informasjon fra eksamensveiledningen og forberedelsen)

Oppgave 1 Markedstilpasning

2U AS har planer om å produsere en eksklusiv jakke designet av den kjente norske designeren Agathe Framvik. Bedriften har kommet fram til følgende sammenheng mellom mengde, pris og variable kostnader per enhet per år:

Mengde	Pris	VEK
200	4 500	2 800
400	4 100	2 200
600	3 700	1 700
800	3 300	1 400
1 000	2 900	1 300
1 200	2 500	1 400
1 400	2 100	1 700
1 600	1 700	2 400

Faste driftsuavhengige kostnader antas å være kr 1 000 000 per år.

- Bestem optimal markedstilpasning, og beregn resultatet.
- Vis og forklar aktuelle skjæringspunkter i et enhetsdiagram.
- Gjør rede for forhold som påvirker etterspørselen etter denne fritidsjakken, og beskriv priselastisiteten.

En svensk kunde er interessert i å kjøpe 400 jakker til kr 1600. Dette er i utgangspunktet en engangsordre, men 2U AS håper å kunne oppnå faste leveranser til denne kunden i framtiden.

- Bør 2U si ja til denne ordren? Begrunn svaret, og vis en eventuell ny tilpasning grafisk og ved beregning.

Oppgave 2 Kapitalbehov og finansiering

2U AS vurderer å investere i en ny avdeling for å utvide kapasiteten. Investeringen antas å bli kr 3 100 000. Bedriften antar at investeringen vil føre til en økt omsetning på kr 3 000 000 uten mva. Bedriften kalkulerer i dag med en bruttofortjeneste på 58 %. Alt salg vil være på kreditt, og omløpshastigheten for kundefordringene er 8. Gjennomsnittlig lagringstid forventes å være 90 dager.

- Beregn kapitalbehovet.

2U AS kan skaffe kr 1 000 000 i egenkapital og har i dag en kassekredittreserve på kr 300 000. Betalingsbetingelsene fra leverandørene har til nå vært per 30 dager.

- Sett opp en finansieringsplan ut fra de opplysningene som foreligger, og vurder om planen for finansiering innfrir kravene til sunn finansiering.

Leverandørene har kommet med et tilbud om 0,5 % rabatt ved kontant betaling. Effektiv rente på kassekreditten er i dag ca. 10 %.

- c) Vurder om 2U AS bør benytte seg av tilbudet om kontantrabatt fra leverandørene.

Oppgave 3 Investeringsanalyse

I forbindelse med utvidelsen av produksjonsavdelingen må bedriften investere i en ny maskinpark. De har innhentet tilbud fra flere leverandører og står nå igjen med to alternativer:

	Alternativ 1	Alternativ 2
Investeringsutgift	700 000	1 000 000
Levetid	5 år	5 år
Økning i omløpsmidler per år	750 000	750 000
Antall produserte jakker per år	900	900
Pris per jakke	2 900	2 900
Variable enhetskostnader per jakke	1 400	1 360
Faste kostnader per år	1 000 000	950 000

Bedriften er usikker på hvilken restverdi maskinene har ved endt levetid. De antar at restverdien blir lik kostnaden ved å fjerne maskinene.

- a) Velg kalkulasjonsrente og begrunn valget.
- b) Vurder lønnsomhet og risiko, og gi ledelsen et begrunnet råd i saken.

Oppgave 4 Produktvalg

2U AS produserer og selger tre typer fritidsjakker, U2, U3 og U4.

	U2	U3	U4
Salgsmengde forrige år	600	1 400	1 100
Direkte materialer	450	400	500
Direkte lønn	900	800	850
Indirekte variable kostnader	150	120	80
Salgspris u/mva.	2 200	1 800	2 000
Andel av omsetningen forrige år (ca.)	22 %	42 %	36 %

- a) Beregn samlet dekningsbidrag for forrige år.
- b) Begrunn hvordan prioriteringen av produktene bør være dersom bedriften har problemer med å få tak i kvalifisert arbeidskraft.

Bedriften har til nå markedsført og solgt produktene som kolleksjoner. For neste år er det budsjettet med at omsetningen av fritidsjakkene vil øke noe. Alle jakkene har vært populære, og bedriften har til nå ikke klart å produsere nok av den mest populære modellen, U3, med dagens produksjonssammensetning.

- c) Gi din vurdering av hvordan bedriften bør fordele salget av jakkene.

Oppgave 5 Samfunnsansvar

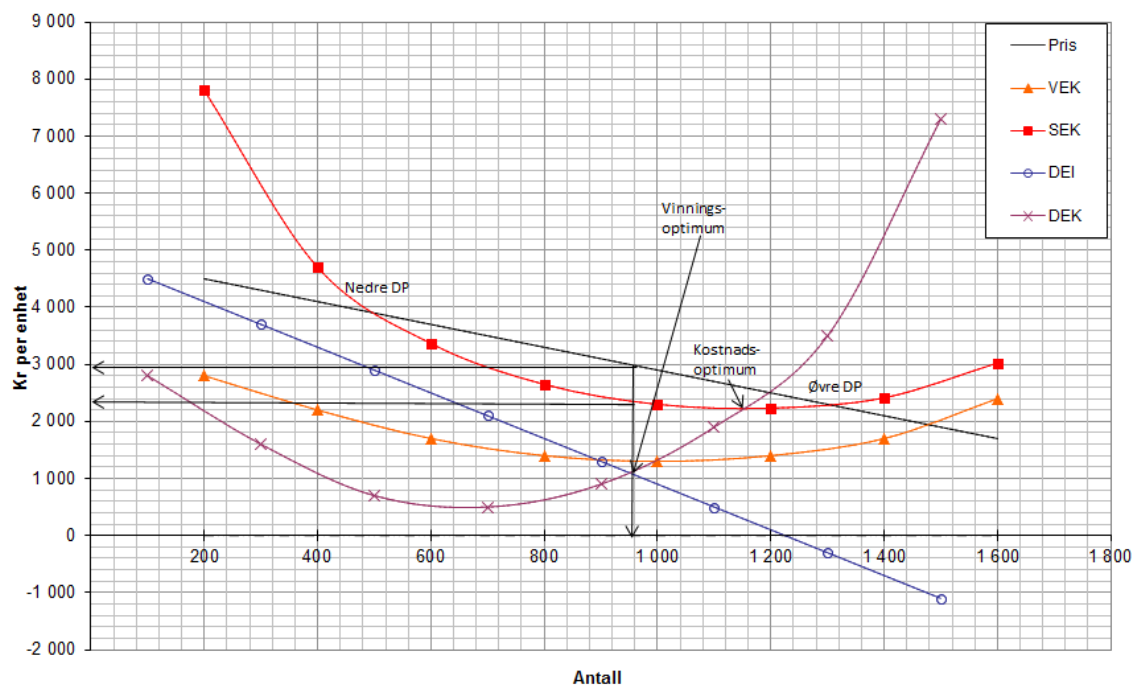
2U AS vurderer å sette bort produksjonen av fritidsjakker til et lavkostland i stedet for å utvide produksjonen av fritidsjakker i Norge. Dette vil føre til bedret lønnsomhet for 2U AS. I den forbindelse ønsker bedriften en redegjørelse av samfunnsansvaret sitt i forbindelse med en eventuell utflagging.

- a) Gjør kort rede for bedriftens samfunnsansvar i forbindelse med en eventuell utflagging av produksjonen av fritidsjakker.

Schweigaards gate 15
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
utdanningsdirektoratet.no

Enhetsdiagram

Optimal markedstilpasning er den mengde bedriften selger til for å oppnå best resultat. Denne tilpasningen kan finnes både ut fra tabell og diagram. Tabellen gir et omtrentlig svar siden den kun viser mengder med 200 enheter i intervallene. Tabellen viser at det beste resultat finnes ved 1 000 enheter og at overskuddet da er kr 600 000.

Diagrammet gir en nøyaktig avlesning. Det beste resultatet her finner vi der bedriftens differanse-enhetsinntekter = differansenhetskostnadene. Tilpasningen kalles vinningsoptimum og mengden kalles vinningsoptimal mengde. Det beste resultatet beregnes ut fra forskjellen på pris og sum enhetskostnader ved vinningsoptimal mengde.

Optimal tilpasning her er ved en mengde av 950 enheter og en pris på kr 2 970.

Det optimale resultatet er etter dette = $\text{kr } (2\,970 - 2\,370) \cdot 950 = \text{kr } 570\,000$.

Oppgave 1 b) Vis og forklar aktuelle skjæringspunkter i et enhetsdiagram

Det er viktig å finne ut hvor mye bedriften må produsere og selge for at inntektene skal dekke kostnadene. Et dekningspunkt angir den mengde der sum enhetskostnader = pris eller sum kostnader = sum inntekter. Ved dekningspunktet er overskuddet = 0.

Nedre dekningspunktet – nedre DP – er her ved 500 enheter. Dette er den laveste mengde bedriften kan selge av produktet for at inntektene akkurat skal dekke kostnadene. Øvre dekningspunkt – øvre DP – er ved 1 300 enheter. Dette er den høyeste mengde bedriften kan selge av produktet for at inntektene akkurat skal dekke kostnadene.

Et salg under 500 enheter betyr at bedriften går med underskudd, mellom nedre og øvre dekningspunkt går bedriften med overskudd, mens salg over øvre dekningspunkt gir bedriften underskudd.

En tilpasning til kostnadsoptimum betyr at bedriften produserer til en mengde der sum enhetskostnadene er lavest. Dette er den mest «kostnadseffektive» tilpasning. Mengden kalles kostnadsoptimal mengde. Her er det ved 1 150 enheter. Sum enhetskostnader er da kr 2 200. Dette kan også indikere laveste pris på lang sikt.

Skjæringspunktet $VEK=DEK$ viser laveste variable enhetskostnader. Her er det ved en mengde av 990 enheter og VEK er da kr 1 290. Dette kan også være laveste pris på kort sikt.

Oppgave 1 c) Gjør rede for forhold som påvirker etterspørselen etter denne fritidsjakken, og beskriv priselastisiteten

Del 1) Det er en rekke forhold som kan påvirke etterspørselen etter denne jakken:

Prisen: Det er rimelig å anta at dess lavere pris jakken har, dess større etterspørsel kan bedriften forvente seg. Denne sammenhengen går også fram av oppgitte tabell i oppgaveteksten.

Prisen på andre produkter: Dette gjelder pris på konkurrerende produkter. Nå er jo bedriften 2U AS i en særstilling med dette produktet. Dette kan bety at dess mer markedet vil oppfatte denne jakken som helt spesiell, vil prisen på de andre produktene spille mindre rolle.

Påvirkning: Bedriftens budsjett for markedsføring og reklame spiller en stor rolle. En eksklusiv jakke må promotes på en omfattende måte for å oppnå god respons i markedet.

Produktkvaliteten: Forhold som design, funksjonalitet og holdbarhet ved produktet vil spille en rolle med hensyn til den oppfatning markedet vil ha om produktkvaliteten.

Andre samfunnsmessige forhold: Dette gjelder framtidige forhold som sysselsetting, inntekt og økonomi til de aktuelle kjøpergruppene.

For å tallfeste forholdet mellom pris og etterspørsel, kan vi sette fokus på priselastisiteten. Priselastisitet er et mål på hvor følsom et produkt er for prisendringer. Vi sammenligner endringer i pris mot endringer i etterspurt mengde. Vi kan bruke følgende formel:

$$\text{Priselastisitet} = \frac{\text{Prosentvis endring i etterspurt mengde}}{\text{Prosentvis endring i pris}}$$

Ut fra dette kan vi få tre sammenhenger:

Dersom prosentvis endring i etterspurt mengde $>$ prosentvis endring i pris, har vi elastisk etterspørsel. Da er differanseenhetsinntekten > 0 og inntekten er økende. Da er priselastisiteten > 1 .

Dersom prosentvis endring i etterspurt mengde $=$ prosentvis endring i pris, har vi nøytral elastisk etterspørsel. Da er differanseenhetsinntekten $= 0$ og inntekten er uendret. Da er priselastisiteten $= 1$.

Dersom prosentvis endring i etterspurt mengde $<$ prosentvis endring i pris, har vi uelastisk etterspørsel. Da er differanseenhetsinntekten < 0 og inntekten er synkende. Da er priselastisiteten < 1 .

Del 2: Tabellen og diagrammet nedenfor beskriver priselastisiteten for produktet slik:

Det nye regnsettet har en elastisk etterspørsel for prisnedslag fra kr 4 500 til kr 2 500. Her er differanseenhetsinntekten > 0 og inntekten er økende. Da er priselastisiteten > 1 .

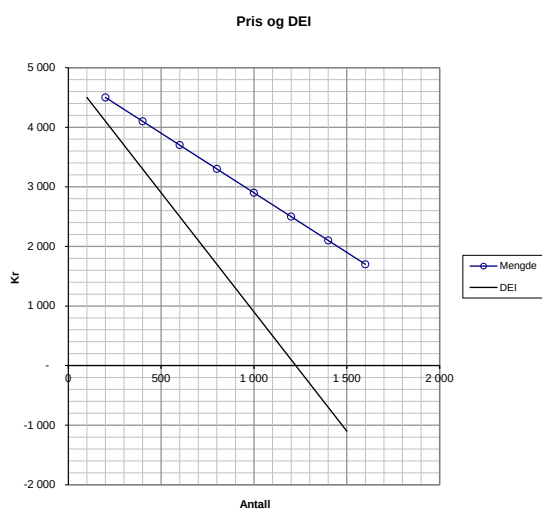
Det er nøytral elastisk etterspørsel for prisnedslag rundt kr 2 500. Her er differanseenhetsinntekten $= 0$ og inntekten er uendret. Da er priselastisiteten $= 1$.

For prisnedslag under kr 2 500 er det uelastisk etterspørsel. Her er differanseenhetsinntekten < 0 og inntekten er synkende. Da er priselastisiteten < 1 .

Beregningen av priselastisiteten framgår av tabellen nedenfor:

Mengde	Pris	Priselastisitet
200,00	4 500	10,25
400,00	4 100	4,63
600,00	3 700	2,75
800,00	3 300	1,81
1 000,00	2 900	1,25
1 200,00	2 500	0,88
1 400,00	2 100	0,61
1 600	1 700	

Grafisk kan priselastisiteten framstilles som vist nedenfor.

Oppgave 1 d) Bør 2U si ja til denne ordren? Begrunn svaret, og vis en eventuell ny tilpasning grafisk og ved beregning

Dersom bedriften selger dette produktet til Sverige til en fastsatt pris, snakker vi om prisdifferensiering. Det vil si at bedriften selger samme produkt til nye målgrupper til en annen pris.

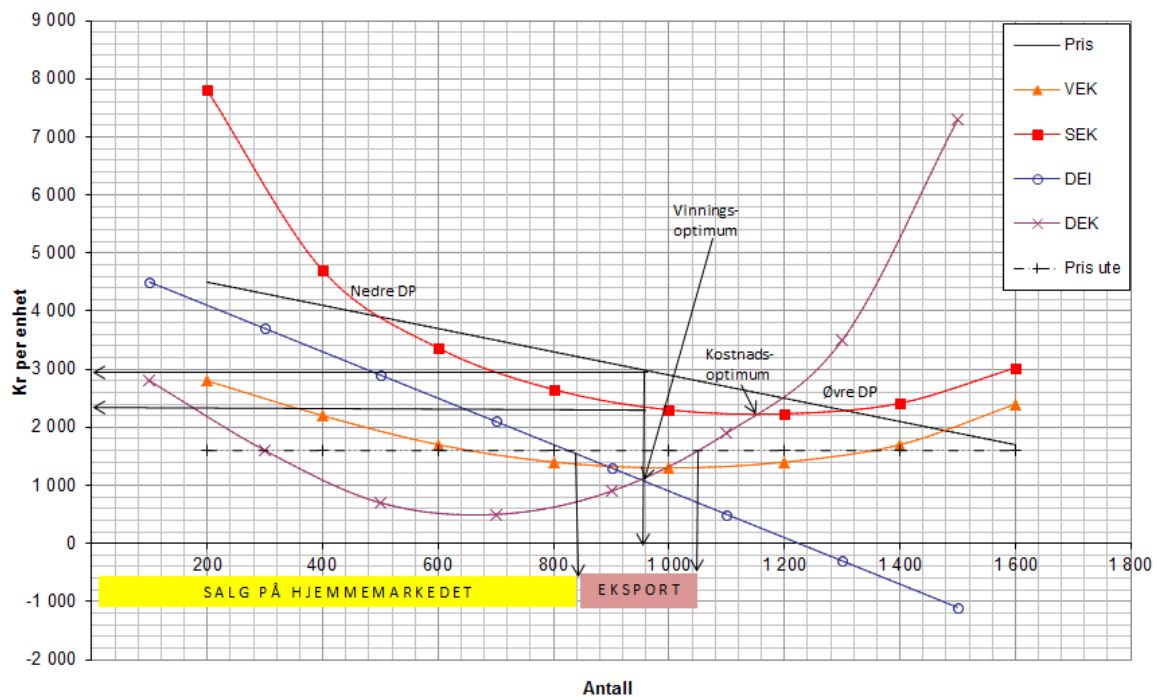
Følgende forutsetninger ligger til grunn for å ta i bruk prisdifferensiering:

- Markedene må være atskilte.
- Produktet må ha forskjellig etterspørsel elastisitet i de ulike markedene.

For å vurdere lønnsomheten til denne eksporten, må det lages nytt enhetsdiagram, se neste side.

Vi forutsetter at bedriften tilpasser salget sitt på hjemmemarkedet ut fra at den også skal selge til det svenske markedet. På hjemmemarkedet vil den da selge så lenge som differanseenhetsinntektene hjemme > prisen på det svenske markedet. Da vil den selge 840 jakker på hjemmemarkedet til en pris av kr 3 200. I tillegg vil den selge 400 jakker til en pris av kr 1 600 på det svenske markedet. En slik tilpasning gir følgende resultat:

Enhetsdiagram

Beregning av maksimalt overskudd ved prisdifferensiering

Inntekt ved salg på hjemmemarkedet	= kr 3 200 · 840	= kr 2 688 000
Inntekt på eksportmarkedet	= kr 1 600 · 400	= kr 640 000
Sum inntekter		= kr 3 328 000
Sum kostnader	= kr 2 250 · 1 240	= kr 2 790 000
Maksimalt overskudd		= kr 538 000

Denne tilpasningen gir et dårligere resultat enn kun å selge på det norske markedet og tilpasse seg vinningsoptimal mengde.

Dersom bedriften skal drive med prisdifferensiering og salg på det svenske markedet, er ikke dette den optimale tilpasningen. Totalt skal da bedriften selge så lenge som differanseenhetsinntektene på eksportmarkedet er større enn differanseenhetskostnadene. Krysningen her skjer ved 1 040 enheter. Den mest gunstige mengde som da skal selges til Sverige er = 1 040 enheter – 840 enheter = 200 enheter. Dersom den svenske kunden er fornøyd med bare halvparten av den mengde den i utgangspunktet ønsket seg, blir tilpasningen følgende:

Inntekt ved salg på hjemmemarkedet	= kr 3 200 · 840	= kr 2 688 000
Inntekt på eksportmarkedet	= kr 1 600 · 200	= kr 320 000
Sum inntekter		= kr 3 008 000
Sum kostnader	= kr 2 250 · 1 040	= kr 2 340 000
Maksimalt overskudd		= kr 668 000

Dette er den optimale tilpasning ved prisdifferensiering, og denne tilpasningen gir også et resultat bedre enn bare å selge på det norske markedet til vinningsoptimal tilpasning. Det er små marginer mellom alle tilpasningene. Derfor kan det være andre kriterier enn overskudd som kan være aktuelt å vurdere før endelig valg tas. Dersom bedriftens strategi er å satse mer på det svenske markedet og dermed oppnå faste leveranser til den svenske kunden, kan en prisdifferensiering være et godt alternativ. Et slikt salg vil gi bedriften forutsigbarhet for framtidig salg og dermed sikre produksjon og sysselsetting hos bedriften.

OPPGAVE 2 – KAPITALBEHOV OG FINANSIERING

Oppgave 2 a) Beregn kapitalbehovet

Kapitalbehovet tilsier den kapital bedriften trenger for å gjennomføre planlagte investering. Vi bruker ferdigmodellen «Kapitalbehov» til beregningen, se www.dalefag.no Videre legger vi til grunn at kredittid varesalg er 360 dager/8 er lik 45 dager. En slik investering vil normalt forutsette en økning i bedriftens likvider. Her forutsettes dette beløpet til kr 100 000.

Inndata	
Avanse i prosent eller bruttofortjeneste i prosent	58,0 %
Forventet omsetning (u. mva.)	3 000 000
Kredittandel varesalg	100 %
Kredittid varesalg (dager)	45
Lagringstid varer (dager)	90
Merverdiavgift	25 %
Bygning og lokaler	3 100 000
Varebiler	
Inventar og utstyr	
Betalingsmidler (likvider)	100 000
Kapitalbehovsberegning	
<i>Anleggsmidler</i>	
Bygning og lokaler	3 100 000
Varebiler	-
Inventar og utstyr	-
Sum anleggsmidler	3 100 000
<i>Omløpsmidler</i>	
Varelager	315 000
Kundefordringer	468 750
Betalingsmidler (likvider)	100 000
Sum omløpsmidler	883 750
Sum kapitalbehov	3 983 750

Dette gir et kapitalbehov i varelager på kr 315 000 og i kundefordringer på kr 468 750. Anleggsmidler er kr 3 100 000 og sum omløpsmidler kr 883 750. Kapitalbehov blir da totalt kr 3 983 750.

Oppgave 2 b) Sett opp en finansierungsplan ut fra de opplysningene som foreligger, og vurder om planen for finansiering innfrir kravene til sunn finansiering.

Kapitalbehovsberegning		Finansierungsplan	
<i>Anleggsmidler</i>		<i>Langsiktig finansiering</i>	
Bygning og lokaler	3 100 000	Egenkapital	1 000 000
Varebiler	-	Langsiktig lån	
Inventar og utstyr	-	Langsiktig finansiering	1 000 000
Sum anleggsmidler	3 100 000		
<i>Omløpsmidler</i>		<i>Kortsiktig finansiering</i>	
Varelager	315 000	Annen kortsiktig gjeld	300 000
Kundefordringer	468 750	Leverandørgjeld	131 250
Betalingsmidler (likvider)	100 000	Kortsiktig finansiering	431 250
Sum omløpsmidler	883 750		
Sum kapitalbehov	3 983 750	Sum finansierungsbehov	1 431 250

Rent umiddelbart kan det sies at finansierungsplanen inneholder ingenting om langsiktig lån. Da kan planen forkastes siden investeringen er fullstendig underfinansiert. Likevel kan vi teste finansierungsplanen opp mot kravene for sunn finansiering.

Krav 1 Alle anleggsmidler skal være langsiktig finansiert.

Langsiktig kapital (Her egenkapitalen)	kr 1 000 000
Anleggsmidler	kr 3 100 000
Arbeidskapitalen er negativ	- kr 2 100 000

Siden arbeidskapitalen er negativ, er kravet ikke oppfylt.

Krav 2 Halvparten av varelageret skal være langsiktig finansiert.

Siden arbeidskapitalen er negativ, er heller ikke dette kravet oppfylt.

Krav 3 Egenkapitalen bør utgjøre minst 35 % av totalkapitalen.

Egenkapitalprosenten = $1\,000\,000 \cdot 100\% / 3\,983\,750 = 25,1\%$

Kravet er ikke oppfylt.

Konklusjon

Siden finansieringsplanen ikke oppfyller noen av kravene er den helt uakseptabel. Bedriften bør derfor utarbeide en ny finansieringsplan.

Alternativ finansieringsplan:

Kapitalbehovsberegning		Finansieringsplan	
<i>Anleggsmidler</i>		<i>Langsiktig finansiering</i>	
Bygning og lokaler	3 100 000	Egenkapital	1 394 313
Varebiler	-	Langsiktig lån	1 863 188
Inventar og utstyr	-	Langsiktig finansiering	3 257 500
Sum anleggsmidler	3 100 000		
<i>Omløpsmidler</i>		<i>Kortsiktig finansiering</i>	
Varelager	315 000	Annen kortsiktig gjeld	595 000
Kundefordringer	468 750	Leverandørgjeld	131 250
Betalingsmidler (likvider)	100 000	Kortsiktig finansiering	726 250
Sum omløpsmidler	883 750		
Sum kapitalbehov	3 983 750	Sum finansieringsbehov	3 983 750

Dette forslaget tilfredsstiller kravene til god finansiering som er skissert ovenfor. Dette forutsetter da en egenkapital på kr 1 394 313, langsiktig lån (pantelån) på kr 1 863 188, annen kortsiktig gjeld (herunder kassekreditt) kr 595 000 og leverandørgjeld kr 131 250.

Oppgave 2 c) Vurder om 2U AS bør benytte seg av tilbudet om kontantrabatt fra leverandørene

For å avgjøre om bedriften bør benytte seg av kontantrabatten fra leverandørene må vi sammenligne den effektive rente bedriften betaler ved leverandørgjeld. Vi bruker ferdigmodellen «Effektiv rente»:

Effektiv rente ved leverandørkreditt	
Nye tall	
Inndata	
Gjennomsnittlig leverandørgjeld	kr 131 250
Kredittid varekjøp (dager)	30
Kontantrabatt	0,5 %
Beregning	
Kontantrabatt per år	kr 7 875
Effektiv rente per år	6,17 %

Effektiv rente ved bruk av leverandørkreditt er på 6,17 %, mens effektiv rente på kassekreditt er på 10 %. Kassekreditten gir bedriften mulighet til å betale kontant for dermed å oppnå kontantrabatt. Men her er renten på kassekreditten høyere enn effektiv rente for leverandørkreditt. I dette tilfelle er det derfor mest gunstig å benytte seg av leverandørkreditten.

OPPGAVE 3**Oppgave 3 a) Velg kalkulasjonsrente og begrunn valget**

Kalkulasjonsrente er den avkastning av investert kapital bedriften ønsker å oppnå. En vanlig måte å fastsette kalkulasjonsrenten på er å ta utgangspunkt i risikofri bankrente og plusse på en risiko-premie på 3-5 %. Størrelsen på risikopremien er avhengig av risikoen på investeringen. Dess større risiko, dess høyere risikopremie.

Gjennomsnittlig innskuddsrente bank	= 4 %
+ risikopremie	= 5 %
<u>= Kalkulasjonsrente</u>	<u>= 9 %</u>

Oppgave 3 b) Vurder lønnsomhet og risiko, og gi ledelsen et begrunnet råd i saken.

For å løse denne oppgaven brukes ferdigmodellen «Investeringsanalyse». Her tas det i bruk to metoder for å vurdere lønnsomheten for investeringene:

Ved nåverdimetoden er alle de årlige kontantstrømmene neddiskontert til tidspunkt 0 og her sammenlignet med investeringsutgiften. Forskjellen mellom sum neddiskonterte kontantstrømmer og investeringsutgiften representerer investeringens nåverdi. Krav til lønnsomhet er at investeringens nåverdi skal være større enn 0.

Den andre metoden er internrentemetoden. Internrenten er den prosentvise avkastningen investeringen gir. Kalkulasjonsrenten er den prosentvise avkastningen bedriften forlanger av investeringen. Krav til lønnsomhet er at internrenten er større enn kalkulasjonsrenten.

Følsomhetsanalysen viser hvor mye det er «å gå på» for hver av variablene i investeringsanalysen før investeringen blir ulønnsom. Ved hjelp av målsøking finner vi de størrelsene som er oppgitt som kritiske verdier i tabellene nedenfor.

Alternativ 1*Beregninger:*

Dekningsbidrag per år	= kr (2 900 - 1 400) · 900	= kr 1 350 000
<u>Faste kostnader per år</u>		<u>= kr 1 000 000</u>
<u>= Årlige innbetalingsoverskudd</u>		<u>= kr 350 000</u>

Beregning av nåverdi og internrente:

Inndata	Opprinnelig	Alternativt
Levetid	5	3
Årlige innbetalinger	1 350 000	1 350 000
Årlige utbetalinger	1 000 000	1 000 000
Investeringsutgift	700 000	700 000
Økning i omløpsmidler	750 000	750 000
Utrangeringsverdi		
Kalkulasjonsrente	9 %	9 %

Nåverdi av kontantstrømmer						
År	0	1	2	3	4	5
Investeringsutgift	-700 000					
Innbetalingsoverskudd		350 000	350 000	350 000	350 000	350 000
Økning i omløpsmidler	-750 000					750 000
Utrangeringsverdi						0
Kontantstrøm	-1 450 000	350 000	350 000	350 000	350 000	1 100 000
Nåverdi av kontantstrøm	-1 450 000	321 101	294 588	270 264	247 949	714 925

	Opprinnelig	Alternativt
Nåverdien til investeringen	398 826	15 091
Internrenta til investeringen	17,30 %	9,48 %

Følsomhetsanalyse:

Analyse av kritiske verdier				
Variabel	Opprinnelig verdi	Kritisk verdi	Margin	Margin i prosent
Levetid	5	3	2	40,00 %
Årlige innbetalinger	1 350 000	1 247 465	102 535	7,60 %
Årlige utbetalinger	1 000 000	1 102 535	102 535	10,25 %
Investeringsutgift	700 000	1 098 826	398 826	56,98 %
Kalkulasjonsrente	9,00 %	10,00 %	1,00 %	11,11 %

Alternativ 2**Beregninger:**

Dekningsbidrag per år	= kr (2 900 - 1 360) · 900	= kr 1 386 000
Faste kostnader per år		= kr 950 000
= Årlige innbetalingsoverskudd		= kr 436 000

Beregning av nåverdi og internrente:

Inndata	Opprinnelig	Alternativ
Levetid	5	3
Årlige innbetalinger	1 386 000	1 386 000
Årlige utbetalinger	950 000	950 000
Investeringsutgift	1 000 000	1 000 000
Økning i omløpsmidler	750 000	750 000
Utrangeringsverdi		
Kalkulasjonsrente	9 %	9 %

Nåverdi av kontantstrømmer						
År	0	1	2	3	4	5
Investeringsutgift	-1 000 000					
Innbetalingsoverskudd		436 000	436 000	436 000	436 000	436 000
Økning i omløpsmidler	-750 000					750 000
Utrangeringsverdi						0
Kontantstrøm	-1 750 000	436 000	436 000	436 000	436 000	1 186 000
Nåverdi av kontantstrøm	-1 750 000	400 000	366 972	336 672	308 873	770 819

	Opprinnelig	Alternativ
Nåverdien til investeringen	433 336	-67 218
Internrenta til investeringen	16,72 %	7,17 %

Følsomhetsanalyse:

Analyse av kritiske verdier				
Variabel	Opprinnelig verdi	Kritisk verdi	Margin	Margin i prosent
Levetid	5	3	2	40,00 %
Årlige innbetalinger	1 386 000	1 274 592	111 408	8,04 %
Årlige utbetalinger	950 000	1 061 408	111 408	11,73 %
Investeringsutgift	1 000 000	1 433 336	433 336	43,33 %
Kalkulasjonsrente	9,00 %	17,00 %	8,00 %	88,89 %

Oppsummerer vi for begge alternativene får vi følgende oversikt:

Investeringsalternativer	Nåverdi	Internrente
1	398 826	17,3 %
2	433 336	16,7 %

Vurderingen av investeringsanalysen

Etter begge metodene for investeringsanalyse er både investeringsalternativ 1 og 2 lønnsomme. Begge alternativene gir positiv nåverdi og en internrente > kalkulasjonsrenten. Problemet er at alternativene gir ulik rangering seg imellom avhengig av hvilken metode vi bruker. Alternativ 2 gir størst nåverdi, men lavest internrente. Alternativ 1 gir lavest nåverdi, men høyeste internrente.

Når det gjelder følsomhetsanalysen er marginene for begge alternativene relativt gode. Dette betyr at variablene i investeringsanalysen kan «forverre» seg i relativt stor grad uten at investeringene dermed blir ulønnsomme. Marginene er størst for investeringsutgiften og minst for årlige innbetalinger for alternativ 1, mens for alternativ 2 er de størst for kalkulasjonsrenten og minst for årlig innbetalinger.

Vi har her to investeringsalternativer og det er bare aktuelt å realisere ett av dem. Dermed står vi overfor gjensidige utelukkende investeringer. Da må vi velge hvilken metode som skal legges til grunn ved vurderingene.

De to investeringsalternativene har forskjellig investeringsutgift. Alternativ 1 er kr 300 000 billigere enn alternativ 2. For å kunne sammenligne disse alternativene må vi ta hensyn til hvilken avkastning vi kan oppnå på den ledige kapitalen på kr 300 000. Setter vi denne avkastningen lik kalkulasjonsrenten, som er 9 %, kan vi sammenligne alternativene etter nåverdimetoden.

Legger vi internrentemetoden til grunn, forutsetter vi at den ledige kapitale kan plasseres til en rente på 17,3 % som er lik internrenten til alternativ 1. En slik tilnærming er ikke realistisk og derfor kan ikke internrentemetoden brukes.

Konklusjonen blir derfor at når dette er gjensidig utelukkende investeringer som begge oppfyller kalkylekravet, velges det investeringsalternativ med størst nåverdi. Derfor bør investeringsalternativ 2 velges. Ellers kan det også kommenteres at det kan være andre forhold som avgjør det endelige valg av investeringsalternativene. Investeringsutgiften er et slikt forhold. Et valg basert kun på nåverdimetoden må derfor tas med et visst forbehold.

OPPGAVE 4 - PRODUKTVALG

Oppgave 4 a) Beregn samlet dekningsbidrag for forrige år:

Inndata	Antall produkter	3		
Produkt		U2	U3	U4
Produksjonstid i minutter				
Antall		600	1400	1100
Salgspris u. mva.		<u>2200,00</u>	1800,00	2000,00
Direkte materialer		450,00	400,00	500,00
Direkte lønn		900,00	800,00	850,00
Indirekte variable kostnader		<u>150,00</u>	120,00	80,00
Sum variable kostnader		<u>1500,00</u>	1320,00	1430,00
Dekningsbidrag per enhet		<u>700,00</u>	480,00	570,00
Samlet dekningsbidrag		420000,00	672000,00	627000,00

Det totale dekningsbidraget= kr 420 000 + 672 000 + 627 000 = kr 1 719 000

Oppgave 4 b) Begrunn hvordan prioriteringen av produktene bør være dersom bedriften har problemer med å få tak i kvalifisert arbeidskraft

En knapp faktor er noe som setter begrensning for produksjonen. En slik «flaskehals» kan være mangel på materialer, arbeidskraft og maskiner. Dersom bedriften har en knapp faktor, må vi rangere produktene etter hvor stor dekningsbidraget er per enhet av den knappe faktoren:

Produksjonsfaktorer	Dekningsbidrag per krone knapp faktor		
	U2	U3	U4
Råmateriale	1,56	1,20	1,14
Arbeidskraft	0,78	0,60	0,67
Kapital	0,47	0,36	0,40
Salgskroner	0,32	0,27	0,29
Produksjonstid			

De rangeringene som er vist i tabellen overfor kommer fram ved at det for hver produksjonsfaktor er gjort beregninger som går ut på å dele dekningsbidraget på oppgitte tall til den aktuelle knappe faktoren.

Når arbeidskraft er den knappe faktoren, er det produktet U2 som har det største dekningsbidraget per enhet av den knappe faktoren. Her er forholdet mellom dekningsbidrag og kostnader til arbeidskraft 0,78. Ingen av de andre produktene har like høyt forholdstall mellom dekningsbidrag og knapp faktor. Derfor bør bedriften satse på produktet U2 når den knappe faktoren er arbeidskraft.

Oppgave 4 c) Gi din vurdering av hvordan bedriften bør fordele salget av jakkene

Det er vanskelig å tolke denne deloppgaven. For det første går det ikke helt klart fram hva som er den knappe faktoren her. Er problemet med å skaffe kvalifisert arbeidskraft løst? Det oppgis i oppgaveteksten at det har vært umulig å produsere nok av den mest populære jakken. I så fall var det nærliggende å anta at det er selve produksjonen – representert gjennom produksjonstiden – som er den knappe faktoren.

Problemet er at vi ikke har oppgitt total produksjonskapasitet og produksjonstid for hvert av produktene. Da kan vi heller ikke svare på spørsmålet om å fordele produksjon og salg av jakkene ut fra det mest økonomisk optimale. Vi kan bare rangere produktene ut fra det valg som tas av den knappe faktoren.

Ut fra vår modell om knappe faktor overfor er det to variable som kan være representant for «problem med å produsere nok jakker»: råmaterialer og arbeidskraft.

Dersom råmaterialer velges som knapp faktor blir rangering av produktene slik:

Mest lønnsomt produkt er U2, minst lønnsomme U4. Dette betyr at det er mest gunstig å produsere og selge mest mulig av U2, deretter U3 og til slutt U4.

Dersom arbeidskraft velges som knapp faktor blir rangering av produktene slik:

Mest lønnsomme produkt er U2, minst lønnsomme er U3. Dette betyr at det er mest gunstig å produsere og selge mest mulig av U2, deretter U4 og til slutt U3.

OPPGAVE 5 – SAMFUNNSANSVAR

Oppgave 5 a) Gjør kort rede for bedriftens samfunnsansvar i forbindelse med en eventuell utflagging av produksjonen av fritidsjakker

Økonomisk globalisering er et globalt samspill mellom mennesker, teknologi, ideer og media. Bedriftene har hele verden som markeds plass og har ikke tilhørighet til et bestemt land. Globalisering er internasjonalisering i videste forstand.

Verden er blitt mer grenseløs, og landegrensene er mindre viktige for økonomisk samhandling. Utflagging til et lavkostnadsland er en del av denne globaliseringen. Oppgavens tema berører spesielt forholdet mellom bedriftsøkonomisk og samfunnsøkonomisk lønnsomhet og samfunnsmessig ansvar.

For en bedrift handler det samfunnsansvar om hvilke oppgaver den vil ta på seg ut over det som er regulert gjennom lover og regler. Det dreier seg om sett av etiske retningsregler og kjerneverdier som sammen skal utløse en bærekraftig næringsvirksomhet.

Mens bedriftsøkonomisk lønnsomhet handler om at bedriftens målsetting er at bedriftens inntekter er større enn bedriftens kostnader, handler samfunnsmessig lønnsomhet om hvordan samfunnet som helhet preges av bedriftenes handlemåter.

Bedriftens samfunnsansvar ved en eventuell utflagging kan oppsummeres slik:

1 Tapte arbeidsplasser

Når eksempelvis bedriftene flytter ut produksjonen til lavkostland, vil samfunnet bedriften er en del av tape arbeidsplasser.

2 Økt arbeidsledighet i samfunnet

Kostnadene i form av arbeidsledighet blir skjøvet over på samfunnet, og at NAV får økte oppdrag.

3 Tapte skatteinntekter for samfunnet

Dersom bedriften oppretter en egen økonomisk enhet i lavkostlandet kan den også ta ut overskuddet i dette landet. Dette kan også være skattemotivert. I så fall taper «hjemlandet» og lokalsamfunnet skatteinntekter.

4 Taper kompetanse og erfaring

Kompetansen ved produksjon og produktutvikling kan forsvinne ut av landet. Dette er et tap for både bedriften og lokalsamfunnet.

5 Manglende samfunnsansvar innen miljø og etikk

Et lavkostland kan ha lavere krav til miljø, ressursutnyttning og etikk. Aktører i lavkostland kan ha en annen forretningskultur som ikke alltid står i samsvar med norske normer. Dette kan også forekomme underbetaling av ansatte og ulike former for sosial dumping.

Korrupsjon og bestikkelser er heller ikke uvanlig. Dermed blir slike utfordringer et etisk spørsmål for bedriften. Bedriften kan i slike tilfeller bli konfrontert med menneskerettigheter. Dersom bedriften blir koblet til slike forhold, kan dette få svært negative konsekvenser for bedriften. Media kan slå dette opp og i verste fall kan dette bety negative reaksjoner fra kunder, som igjen kan bety tapt salg og dårligere resultat.

6 Interessekonflikt mellom eiere og ansatte

En utflagging vil automatisk bety en interessekonflikt mellom de ansatte på den ene siden og bedriften og dens eiere på den andre. Utflagging vil bety økt lønnsomhet for bedriften, men tap av arbeidsplasser for de ansatte.

7 Delvis utflagging

Bedriften kan heller vurdere delvis utflagging. Dette kan bety at deler av produksjonsapparatet flagges ut, mens hovedadministrasjonen med sine avdelinger for produktutvikling, personal og økonomi blir igjen i Norge. Dette grepet kan sikre bedriften økonomisk ved å sette bort den enkleste produksjonen, samtidig som mange arbeidsplasser sikres i Norge. Et slikt grep kan gi bedriften bedre lønnsomhet totalt sett, noe som kan gi bedriften mulighet til å utvikle seg mer i Norge.

Det går fram av opplysningene under forberedelsedelen at 2U AS er opptatt av å vise samfunnsansvar og at den derfor har signert på forpliktelser med åpenhet angående opphavsland til produsenter. Dersom bedriften velger å flagge ut hele produksjonen av jakker, kan dette oppfattes som et brudd på denne forpliktelsen. Derfor bør bedriften ta mer hensyn til sitt samfunnsansvar enn til kravet om økt lønnsomhet fra eierne. I så måte kan delvis utflagging være et alternativ. Dette valget kombinerer hensynet til økt lønnsomhet med en rimelig grad av samfunnsansvar knyttet til arbeidsplasser, samt sosiale og miljømessige hensyn.

Kilder som er brukt i besvarelsen

Læreverk

Dale, Lyngstad, Løvaas: Økonomi og ledelse. DALEFAG (2008)

Ferdigmodeller fra www.dalefag.no

Egne notater fra undervisningen

Nettsider

<http://www.fn.no/Tema/Menneskerettigheter>

<http://www.fn.no/ILO/ILO-konvensjoner/Alle-ILO-konvensjoner/Konvensjon-nr.-155-om-sikkerhet-og-helse-i-arbeidsmiljoet>

<http://www.etiskhandel.no/>